

Моє рідне село

(Продовження. Поч. в №№ 86-87,89).

Продукція селянського двору

Щоб жити в селі не бідуючи, селянину потрібно поле. Отож земля була головним об'єктом постійного піклування діда, а потім батька, про неї, про збільшення поля велись щоденні розмови в сім'ї. І щоб прикупити землі, треба було збирати гроші. Для цього доводилось селянам жити, м'яко кажучи, дуже економно. Кабани вигодовували і продавали, самі ж сала споживали мало. Пшеницю — теж на продаж, а пиріжки їли тільки на великі свята.

Наприклад, наша родина сіяла пшеницю на півторагектарній площі, бо за це зерно платили по 4 злотих за пуд (десь 25 злотих за центнер). Під ячмінь відводили один гектар поля, стільки ж для посіву жита, картоплю — півгектара. Жито використовувалось на хліб, ячмінь — на корм худобі, а пшениця йшла на продаж. А ще вирощували 30 - 40 соток цукрових буряків. Вівса не сіяли, бо батько вважав вирощувати його не вигідною справою, оскільки врожайність вівса на наших землях була низькою і ціна його теж. Досить дорого цінилося насіння конюшини, хоч треба було багато попрацювати, аби вимолотити та очистити його. Отож наше господарство в ті часи мало змогу продати таку продукцію селянського двору: пшениці 25 центнерів за 625 злотих, конюшини — на 200 злотих, два бики, стільки ж вгодованих кабанів, дещо менший доход приносив продаж молока, квасолі, маку. Непогану виручку отримували за яблука: одного року, пам'ятаю, вона сягнула 500 злотих. Однак плодоносні яблуні пропали від морозу взимку 1939 - 40 років, коли зима була дуже морозною і сніжною, так що деякі яблуні повністю засипалися снігом. Тоді люди казали, що «совети» принесли з собою люту зиму

Зернові на полі сіяли сівалкою, яку батько придбав спільно із зятем Григорієм. Сівалки тільки-но почали поширюватися в 1938 році у нашому краї і коштували вони десь 600 злотих за штуку. В Чудниці таких сівалок було п'ять. Того ж року батько із зятем купили кінну молотарку за півтисячі злотих. Їх теж в селі було небагато. Згодом, після війни зятя намагалися зробити куркулем саме за те, що він користувався сівалкою і молотаркою, але якось минулося.

Жито і пшеницю жали серпами. На гектарній площі збирали 15 і більше кіп. Один жнець, як правило, нажинав за день одну копу, тобто 60 снопів. Найманому женцю платили за це два злотих і давали обідати. А наймались на цю роботу ті односельчани, які вдома все поробили. Ячмінь же косили косами. Косар заробляв за це щоденно три злотих. Однак косили в нашій родині без допомоги найманих працівників.

Тож у селянина цілий рік була важка, виснажлива робота. Восени зібрані зернові молотили молотаркою. Частину жита залишали для обмолоту ціпом, з тієї житньої соломи виготовляли снопки для покрівлі хат. У нас всі будівлі, житлові і господарчі, покривались снопками з такої житньої соломи. Цю роботу виконували взимку.

Щодо вартості сільськогосподарського інвентаря, то новий віз коштував 175 злотих, культиватор -- 75. Вони, як плуги, борони та інше, служили селянину цілий рік, періодично ремонтувались.

Селяни в той час носили переважно чоботи. Кирзових чобіт тоді не було, а ялові можна було купити за 23 злотих, хромові за 45 і служили вони власнику років двадцять. За хороший костюм правили 70 - 75 злотих і слугував він селянину впродовж всього життя. Зазначу, що до взуття та одягу ставились дуже дбайливо. Наприклад, жінки в неділю йшли до церкви в Гощу босоніж, а під селищем тільки взували чоботи. Ціле літо селяни вдягали полотняний одяг, а костюм носили лише на великі свята. У дівчат святковими були плюшевий піджачок та козушок за 40 - 50 злотих.

Щоб виробити полотно, потрібно було докласти багато праці. Нині щовечора всі годинами сидять біля телевізора, а колись дівчата і жінки до півночі пряли. Раннього ранку вставали і знову продовжували прясти. Так робила моя мати. Сім'я наша чимала, 6 душ, а вона одна мусила виконувати цю роботу. Були сім'ї, де в хаті прядивом займались 2 - 3 жінки, їм було дещо легше. Однак пряли полотно в кожній сім'ї, бо з нього шили і одяг, і рядна, і мішки, і постільну білизну тощо. Недаремно співається в народній пісні: "Що зробила? -- Полотна від покуття до вікна".

В кінці 30-х років селяни все частіше стали купувати перкаль, тож потреба у полотні стала зменшуватись.

Щоб вибитись у люди, здобути освіту за часів польського панування, потрібно було платити чималі гроші. Батько був одним з небагатьох грамотних селян в Чудниці, до нього приходили односельці з проханням написати заяву чи інше ділове подання. І він сам намагався дати синам хорошу освіту.

В 1938 році батько віддав старшого сина Миколу на навчання в Рівненську гімназію. Всього з Чудниці в гімназії навчалося четверо дітей. Річна плата за навчання батьку обходилась у 800 злотих. Щоб дати освіту ще двом синам, не вистачило грошей.

Під кінець панування Польщі

Після батька солтисом в Чудниці обрали Опанаса Шолодька. Особливою освіченістю він не відрізнявся, але був добрим хазяїном, мав велике господарство. В 1940-му совіти вивезли його родину на заслання в Казахстан, де Опанас і помер. А жінка та двоє синів згодом повернулись на батьківщину. Найстаршому сину Петру вдалося уникнути репресій. Він деякий час перебував, а в 1944-му пішов в УПА і десь загинув.

Останнім солтисом до 1939-го року в селі був Василь Колядюк, звичайний селянин. На той час польські власті все з більшою настирливістю вели справу на окатоличення українців.

(Далі буде).